

Правник і просвітитель

Біобібліографічне досьє

Департамент культури і туризму
Полтавської обласної державної адміністрації

Полтавська обласна бібліотека
для юнацтва ім. Олесея Гончара

Серія «Титани, які зміцнюють націю»

Правник і просвітитель

До 160-річчя від дня народження Костя Левицького

Біобібліографічне досьє

Полтава – 2019

Укладач: *Карпінська Надія Лазарівна*

Правник і просвітитель : до 160-річчя від дня народження Костя Левицького : біобібліограф. досьє / Полтавська обласна бібліотека для юнацтва ім. Олесея Гончара ; уклад. Н. Л. Карпінська. – Полтава, 2019. – 16 с. – (Серія «Титани, які зміцнюють націю»)

Біобібліографічне досьє присвячено видатному державному і громадському діячу, міністру закордонних справ Державного секретаріату ЗУНР, юристу Костю Антоновичу Левицькому (1859-1941). Висвітлено його життєвий шлях і політичну діяльність.

Бібліографічне досьє розкриває фонд бібліотеки по життєпису Левицького, звертає увагу користувачів на друковані видання (книги, газети і журнали) та на корисні адреси Інтернет-ресурсів.

Видання передусім розраховано для фахівців, які працюють з молоддю, та всіх, хто цікавиться історією України.

Зміст

1. Юнацькі роки життя К. Левицького.....	4
2. Діяльність в товаристві «Просвіта».....	4
3. Політична кар'єра.....	6
4. Керівник Державного Секретаріату ЗУНР.....	9
5. Міністр закордонних справ.....	12
6. Міжвоєнний період.....	12
Література.....	13

1. Юнацькі роки життя К. Левицького

Визначний політичний діяч народився 18 листопада 1859 р. в містечку Тисмениця, неподалік Станиславова у сім'ї священника Антона Левицького. Дитинство Костя пройшло в селі Нижневі Товмацького повіту над Дністром, де батько згодом отримав власну парафію.

У Станиславівській гімназії (1869–1878) юнака навчали авторитетні професори – історик

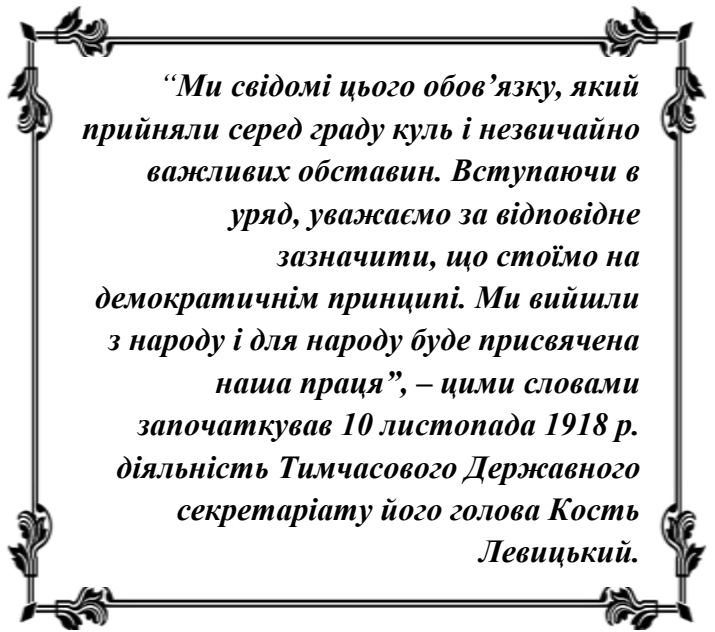
Юліан Целевич, мовознавець Євген Желехівський, отці Іван Лопушанський та Іван Литвинович. У гімназійній “Громаді” (створена ще 1863 р.) Кость долучився до народовецького руху. Восени 1878 р. вступив на правничий факультет Львівського університету, де разом з однокурсниками Євгеном Олесницьким, Степаном Федаком, Андрієм Чайковським, Володимиром Навроцьким зацікавлено відвідував лекції професорів Олександра Огоновського, Івана Добрянського та ін. Після короткочасного перебування в русофільському “Академічному кружку”, на початку 1880 р. вступив до українофільського товариства “Дружний лихвар”, яке він представляв на першому вічі українських студентів Австрії в Коломиї. Невдовзі товариство реорганізувалося в “Академічне братство” (1882–1896), що надавало студентам матеріальну допомогу і посередництво в науково-літературному та громадському житті.

19 листопада 1881 р. установчі збори обрали амбітного студента головою “Кружка правників”, фактично першого професійного об'єднання українських правників на західноукраїнських землях.

Після закінчення університету 1882 р. К. Левицький працював у канцелярії Галицького намісництва, здобувши перший управлінський досвід. 1884 р. захистив докторат, а 1890 р. відкрив у Львові власну адвокатську контору, захищав на судових процесах художників К. Устияновича і С. Тимосевича, студента М. Січинського та десятки інших українських патріотів. Свій перший професійний досвід узагальнив і популяризував на сторінках українського журналу “Часопись Правнича”, який редагував. Там же опублікував розвідку зі студентських часів про “Руську правду” Ярослава Мудрого. Подальше редагування журналу він передав завідувачу кафедри цивільного права Львівського університету, професору Станіславу Дністрянському, з яким згодом упорядковуватиме нормативно-правову базу ЗУНР.

2. Діяльність в товаристві “Просвіта”

Молодий адвокат розумів, що народ потребував не лише правового захисту, але елементарної освіти, “праці національної”. Саме задля цього 1883 р. К. Левицький вступив до “Просвіти”, відразу ставши секретарем цього товариства. Разом із батьком та матір'ю Костянтиною залучив до читальні “Просвіти” у Нижневі кількасот селян, насамперед

молодь і жінок, організував там позичкову касу і крамницю. За завданням Головного відділу майже два роки готував новий статут товариства, який ухвалено на загальних зборах 25 березня 1891 р. У ньому наголошувалося не лише на просвіті, але й “піднесенні добробуту руського народу” – організації рільничо-господарських спілок, промислових крамниць, кас ощадності й позичкових, господарських і промислових шкіл. Певний поштовх до фінансово-господарської діяльності адвоката дала Загальна крайова виставка 1894 р. у Львові.

За організаційного сприяння К. Левицького “Просвіта” придбала власний будинок у Львові (Ринок, 10), де розмістилися також Наукове товариство ім. Шевченка (НТШ) з бібліотекою і музеєм, “Клуб русинок”, численні громадські товариства – співацьке “Боян”, академічне “Ватра”, страхове “Дністер”, “Краєвий союз ревізійний” та ін. Авторитетного адвоката обрали керівником львівської філії “Просвіти”. Разом з Іваном Франком, Кирилом Студинським, Олександром Барвінським, Анатолем Вахнянином, Олександром Колесою ввійшов до просвітянського “конкурсного суду”, який проводив різноманітні літературні конкурси (один із них 1905 р. виграв Осип Маковей з Чернівців за повість “Ярошенко”). Влітку 1903 р. очолив Крайовий комітет, що ініціював і розробив проект статуту фонду побудови руського Народного театру у Львові. Нову ідею фінансово підтримав професор Михайло Грушевський, інші галицькі українці. Однак проти цього у Галицькому сеймі виступили польські ендеки, заблокувавши виділення коштів на будівництво українського театру. Паралельно він писав і видавав окремими збірками “Просвіти” майже два десятки праць, в яких аналізував закони про товариство і будівництво, розповідав про можливості сільських позичкових кас і щадниць, рентових господарств, крамниць, знайомив з ґрунтовим кадастром і грошовим обігом в Австро-Угорщині. Не випадково, що на Просвітньо-економічному конгресі 1–2 лютого 1909 р. у Львові, з нагоди 40-річчя “Просвіти”, Левицький виголосив доповідь “Початки розвитку наших економічних інституцій”, яку зацікавлено вислухали представники не лише Галичини, але й Наддніпрянщини.

К. Левицький прагнув створення українцями незалежних економічних і фінансових інституцій, що викликало опір польської адміністрації як у довоєнній, так і післявоєнній Галичині. Власне ще 1883 р. молодий адвокат став співзасновником і автором статуту об’єднання української споживчої кооперації – “Народної торгівлі”, яка перед світовою війною згуртувала більше сотні споживчих товариств і кілька тисяч фізичних осіб. У створеному 1884 р. товаристві українських ремісників і промисловців “Зоря” К. Левицький відразу ж обраний секретарем, а невдовзі – й членом правління; ініціював також відкриття у Львові ремісничо-промислової бурси.

Фахового правника обрали членом контрольної ради Товариства взаємних забезпечень від вогню, крадіжки та взлому “Дністер” (створене 1892 р.) і кооперативного банку “Дністер” (створений 1894 р.). Нарешті, 1898 р. К. Левицький став співзасновником, автором статуту і першим директором (спільно з Костем Паньківським і Григорієм Врецьоною) “Крайового союзу кредитового”, який забезпечував чотирьом сотням українських кооператорів доступ до дешевих кредитів системи Райффайзена і Австро-Угорського банку, консультував у проведенні господарських операцій, зокрема парцеляції землі, виділяв кошти на спорудження церков, видавничо-виховну діяльність “Просвіти”,

“Сільського господаря”, “Сокола”, “Українського педагогічного товариства”. 25 грудня 1906 р. Контрольна рада обрала його генеральним директором цього союзу, який фактично став центральною ощадною касою української кооперації. Страхова компанія “Карпатія”, що діяла з 1911 р. під протекторатом митрополита Андрея Шептицького, теж рекомендувала енергійного адвоката і громадського діяча на посаду голови наглядової ради.

3. Політична кар’єра

Політичне зростання К. Левицького розпочалася в середовищі народовців, ідеологія яких ґрунтувалася на засадах лібералізму й націоналізму, піднесенні соборного духу і національної свідомості не лише галицьких, але й наддніпрянських українців. 1885 р. К. Левицький разом із Ю. Романчуком, О. Барвінським, В. Нагірним, І. Белеєм, отцем С. Качалогом та іншими сформував “Народну раду” – політичне товариство, в програмі якого стверджено, що галицькі русини є “частиною великого 20-ти мільйонного народу малоруського, самостійного, посеред громади народів слов’янських”; доведено також необхідність боротьби за “автономію країв і автономію народів”. Як секретар цієї Ради, під керівництвом Ю. Романчука, розробляв умови польсько-української угоди 1890–1894 рр., яка передбачала призначення на вищі посади свідомих українців, утворення в Крайовій шкільній раді української секції, рівноправність української мови у Львівському університеті, ведення цією мовою ділової переписки з українцями тощо. У період “нової ери” К. Левицький після смерті О. Огоновського навіть претендував на керівництво українською кафедрою на правничому факультеті університету, однак цьому перешкодила польська професура. Загалом, результат угоди 1890–1894 рр. був позитивним: польські політики визнали окремішність української нації, відбулося також відмежування народовців від москвофілів і розкол 1892 р. Руського клубу в сеймі на фракції москвофілів і народовців.

У грудні 1899 р. К. Левицького обрали до Тіснішого Народного комітету – керівництва новоствореної Української національно-демократичної партії (УНДП), яка оголосила своїм ідеалом “незалежну Русь-Україну” й фактично стала лідером українського політичного життя. Його партійними побратимами стали авторитетні науковці, громадські діячі, письменники – М. Грушевський, Ю. Романчук, Є. Левицький, І. Белей, В. Нагірний, О. Стефанович, Є. Олесницький, О. Темницький, В. Охримович, І. Франко. І хоча на виборах до Галицького сейму 1901 р. він офіційно програв польському консерватору, багатолітньому депутату сейму Т. Меруновичу, все ж здобув неоціненний досвід політичної боротьби і став популярним не лише в середовищі міської інтелігенції, але й селян, організовуючи і виступаючи на селянських вічах. Наприкінці 1907 р. з’їзд обрав головою Народного комітету К. Левицького. На високий партійний пост тоді також претендував досвідчений і амбітний Є. Олесницький. Зміна лідера призупинила внутрішньопартійну кризу, яку спричинила дискусія між радикальним крилом (нав’язувало партії постійні масові виступи) і парламентаристами, що виступали за легальні методи роботи і польсько-єврейсько-українські домовленості.

Вибори до австрійського парламенту у травні 1907 р., які проходили за новим законом, збільшили українське представництво до 32 осіб (більше мали лише німці, чехи і поляки). К. Левицький виборов мандат по округу № 66 (Бережани–Рогатин–Болахів–Журавно) разом із націонал-демократом Тимофієм Старухом, перемігши лідера галицьких москвофілів Володимира Дудикевича. Відразу ж вступив до економічної та правничо-адміністративної секції української фракції (клубу), невдовзі – земельної та бюджетної комісії парламенту. В ухваленій 5 липня того ж року програмі фракції стверджено мету діяльності послів – самостійний політичний, економічний, соціальний і культурний розвиток українського народу.

К. Левицький активно готував офіційні заяви, промови, вносив загальні й спеціальні поправки до документів, подавав інтерпеляції, зокрема щодо зменшення податків для селян, регулювання сезонної еміграції до Німеччини, про порушення прав української мови у судах, запровадження загального, рівного, прямого й таємного виборчого права на виборах до Галицького сейму.

У правозахисних зверненнях до міністерств він виступав проти переслідувань українських товариств, українських залізничників, колонізації шкіл. Разом з Миколою Васильком брав участь у переговорах з головою Польського кола С. Гломбінським щодо врегулювання українсько-польських відносин після вбивства (1908) студентом М. Січинським галицького намісника А. Потоцького. 22 лютого 1910 р., К. Левицький очолив український парламентський клуб.

Водночас чимало часу і зусиль приділив роботі в Галицькому крайовому сеймі, послом якого обраний від Рогатинського повіту в лютому 1908 р. Головою Українсько-руського клубу (12 осіб) став Є. Олесницький, а його заступниками – К. Левицький та І. Макух. За ініціативою К. Левицького сейм розглядав законопроект про зміну закону щодо мови викладання в школах Галичини, питання реформування органів громадського самоврядування, оздоровлення крайових фінансів шляхом збільшення оподаткування заможних верств і продаж спиртних напоїв, проведення виборчої реформи.

У зв'язку з важкою хворобою Є. Олесницького на початку 1910 р., К. Левицький перейняв також посаду голови Українського сеймового клубу. В умовах нового загострення українсько-польських відносин, К. Левицький домагався запровадження в Галицькому сеймі національних курій, які мали б вирішувати проблеми національно-культурного розвитку народів регіону.

На сеймових виборах 30 червня 1913 р. за К. Левицького проголосувало втричі більше виборців Рогатинщини, ніж за його опонента-поляка. Депутатами сейму стали 32 українці, в тому числі майбутні діячі ЗУНР Л. Цегельський, М. Король, С. Голубович, І. Куровець, Т. Кормош, К. Трильовський, Р. Перфецький, Кость Левицький, І. Макух, Т. Ваньо та ін. Головою Українського сеймового клубу, що об'єднав представників різних партій, обрали К. Левицького, заступниками – Є. Петрушевича, І. Макуха, секретарем – Л. Цегельського. Відтак знову продовжено боротьбу за проведення сеймової виборчої реформи. З цією метою К. Левицький домігся зустрічей з цісарем Францом Йосифом

(перед цим нагородив українського політика лицарським орденом “Хреста Леопольда”), прем’єр-міністром К. Штюром, новим австрійським намісником Галичини

В. Коритовським, до переговорів залучив також митрополита А. Шептицького. Врешті-решт 11 лютого 1914 р. сейм ухвалив компромісний проєкт виборчої реформи, що мав забезпечити українцям 62 із 241 депутатських місць. 24 лютого К. Левицький засудив національну політику Росії, імперська влада якої забороняла відзначення Шевченківських свят. Державно політичні плани галицьких українців у Першій світовій війні К. Левицький оприлюднив у статті “Новий Переяслав?”, яку опублікував у “Ділі” під псевдонімом П. Сенатович. Він вважав, що без зовнішньої політики українці не зможуть відродити власної держави. 1 серпня 1914 р. він очолив міжпартійну Головну українську раду (ГУР). А вже 3 серпня за підписом голови, його заступників М. Павлика і М. Ганкевича, секретаря С. Барана у пресі з’явилася заява: “Український народе! ГУР кличе тебе до діла, що ним ти здобудеш нові права, утвориш новий період історії, займеш місце в ряді країн Європи. До бою, до здійснення ідеалу, що в теперішню хвилю об’єднує ціле українське громадянство. Нехай на руїнах царської імперії зійде сонце Вільної України!”

К. Левицький підтримав ідею створення наддніпрянською еміграцією у Львові позапартійного Союзу визволення України, хоча між ним і керівниками Союзу визволення України (СВУ) О. Скорописом-Йолтуховським і М. Меленевським не раз спостерігалися розбіжності у тактиці ведення і фінансуванні політичної боротьби. Особливо важливою і вдалою виявилася ініціатива ГУР щодо формування у складі австрійського війська легіону Українських січових стрільців (2,5 тис. вояків), що мав стати зав’язком армії відродженої Української держави. З цією метою К. Левицький провів у серпні 1914 р. непрості переговори з прем’єр-міністром, міністрами закордонних справ і оборони Австро-Угорщини. Очолити новий легіон К. Левицький запропонував брату митрополита Андрея – графу Станіславу Шептицькому, однак той відмовився.

5 травня 1915 р., на базі реформованої ГУР, у Відні засновано Загальну українську раду (ЗУР), яку знову очолив К. Левицький. 29 членів Ради утворили три територіальні секції – галицьку, буковинську і наддніпрянську. 12 травня К. Левицький підписав відозву, в якій головною метою ЗУР проголошувалося створення на підросійських теренах Наддніпрянщини Української держави та українського автономного краю в межах Австро-Угорщини. А вже 7 вересня прем’єр-міністр К. Штюрк поінформував К. Левицького, що коронна рада на чолі з цісарем розглядає можливість повоєнного об’єднання Східної Галичини з частиною Волині в окремих коронний край. Крім стратегічних завдань, К. Левицький прагнув вирішувати нагальні проблеми края: домагався від офіційного Відня надання грошової допомоги постраждалим, дозволу на видання українських часописів і шкіл, повернення інтернованих, полонених і біженців. Від імені ЗУР він гнівно засудив плани можливого приєднання Холмщини до відроджуваної Польщі.

Певну конкуренцію ЗУР складала Українська парламентська репрезентація (УПР), яку наприкінці війни очолив Є. Петрушевич, і взаємини з ним не завжди були приязними. Політичний конфлікт у парламенті, викликаний маніфестом цісаря від 4 листопада 1916 р. щодо майбутнього статусу Галичини, змусив К. Левицького залишити провід

репрезентації й зосередитися на політичній діяльності в УНДП, де йому активно допомагали С. Голубович, Л. Цегельський, І. Кивелюк, В. Панейко.

31 травня 1917 р. авторитетного політика запросили на інавгурацію нового цесаря Карла, де він від імені українців вимагав державно-правової перебудови Австрії на засадах національно територіальної автономії українських земель.

К. Левицький вітав проголошення незалежної Української Народної Республіки (УНР) на мітингу 10 лютого 1918 р. перед будинком “Просвіти” у Львові, укладення нею Брестського мирного договору. А вже у серпні 1918 р., з ініціативи керівництва УНДП, відбулися наради галицького політикуму щодо необхідності організації українського війська і адміністрації, яка мала добровільно перейняти владу у Східній Галичині від австрійської влади. Народний комітет УНДП домагався, щоб УНР також передали Холмщину і Підляшшя. Про це, зокрема, говорив К. Левицький в австрійському парламенті 19 липня 1918 р., закликавши Відень якнайшвидше ратифікувати Берестейський договір.

Восени 1918 р. К. Левицький та інші лідери націонал-демократії вважали можливим збройний шлях переобрання української влади. Наприкінці вересня створено спеціальну військову комісію Народного комітету партії, яка започаткувала співпрацю з Центральним військовим комітетом. У період розпаду імперії Габсбургів К. Левицький став співорганізатором Української конституанти – повноправних зборів представників українських партій, церкви, громадських організацій, депутатів парламенту Галицького і Буковинського сеймів, на яких 18–19 жовтня 1919 р. у Народному домі (Львів) сформовано Українську національну раду (УНРаду). Вона створила три виконавчі делегації, серед яких львівську очолив К. Левицький. 20 жовтня на велелюдному вічі він зачитав маніфест УНРади про проголошення Української держави на українських землях Австро-Угорщини.

4. Керівник Державного Секретаріату ЗУНР

31 жовтня 1918 р. під загрозою переобрання Польською ліквідаційною комісією влади у регіоні, львівська делегатура УНРади під проводом К. Левицького ухвалила рішення негайно брати владу з допомогою зброї. Керівником повстання призначили представника Військового комітету, сотника Українських січових стрільців (УСС) Дмитра Вітовського. Вранці 1 листопада він відрепортував К. Левицькому, що українське військо без кровопролиття зайняло головні стратегічні об’єкти Львова. Цього ж драматичного дня у палаті намісництва намісник Кароль фон Гуйн передав “державну владу на сій території” УНРаді. “Урядовий акт передачі державної влади представникам цесарсько-королівського правительства Українській національній раді” підписали К. Левицький, В. Децикевич, О. Барвінський, І. Голубович, Л. Цегельський. Про це довгоочікуване рішення вони повідомили іншим членам Ради, що саме зібралися на вечірньому засіданні в залі Ставропігії. Втім, радість перемоги переплелася для К. Левицького з гірким родинним смутком: 1 листопада він поховав доньку Софію.

Незважаючи на складну ситуацію, спричинену збройним виступом поляків у Львові, захопленням ними західних повітів, румунською агресією в Буковині, у краї започатковано державне будівництво. Ввечері 9 листопада, коли на центральних вулицях обабіч Головної пошти тривали запеклі бої, а місто саме покинув намісник Гуйн, під головуванням К. Левицького відбулося чергове засідання УНРади. Його учасники ухвалили нову назву держави – Західно-Українська держава, обрали Тимчасовий державний секретаріат на чолі з К. Левицьким, якому доручено сформувати склад уряду. 10 листопада в будинку недавнього намісництва відбулося запряження державних секретарів, а після нього – перше засідання уряду, до якого увійшло 14 державних секретарів, з них восьмеро – від УНДП, двоє – від Української радикальної партії (УРП), один – від Християнсько-суспільного союзу (ХСС), один – від Української соціал-демократичної партії (УСДП) і двоє безпартійні. К. Левицький став не лише Головою уряду, але й державним секретарем фінансових справ.

Присягу уряду провів найдосвідченіший український політик і парламентарій Ю. Романчук, якому допомагав Степан Витвицький. Урочисту акцію благословив о. Олександр Стефанович. Від імені уряду К. Левицький ствердив, що **всі міністри “свідомі свого великого обов’язку” й будуть робити все “для добра українського народу”**.

10 листопада К. Левицький відразу ж доручив надіслати дипломатичних представників до Києва і Відня та інших європейських столиць, розробити фінансовий проєкт уряду і законопроект довгоочікуваної земельної реформи.

13 листопада К. Левицький від імені уряду вніс на розгляд УНРади Тимчасовий основний закон про державну самостійність українських земель колишньої Австро-Угорської монархії, який одногolosно схвалили. Згідно з ним уконституйовано нову назву держави – Західно-Українська Народна Республіка, затверджено її герб і прапор. Виступаючи в обговоренні цього доленосного питання, К. Левицький наголосив: “Повстання нашої держави основано на праві самоозначення народів, признаного цілим світом... Ми признаємо в нашій державі республіканський устрій, примінюючи в суспільно-державнім життю всі здобутки новітньої демократії”. Ухвалено також оголосити мобілізацію до армії, яка мала стати регулярною, погоджено з УНРадою текст військової присяги.

14–15 листопада на засіданнях уряду і парламенту обговорювалися соціально-політичні проблеми на місцях, особливо у Перемишлі, де 11 листопада владу захопили поляки. У ті дні о. О. Стефанович занотував у щоденнику: “Катастрофа в Перемишлі була вступом до упадку Львова і до дальших тяжких наслідків для української справи”. Звучала на засіданнях і критика на адресу уряду, зокрема від представників Львівського повіту про “брак комунікацій зі Львовом”, недостатню допомогу повітовим комісарам.

17–18 листопада на урядовому засіданні під головуванням К. Левицького продовжено аналіз військово-політичної ситуації у Львові, де за згодою супротивних сторін оголошено дводенне перемир’я. Обговорено й можливість створення трьох нових секретаріатів для національних меншин (поляків, євреїв, німців). Далі з зацікавленням вислухано громадського діяча з Одеси І. Луценка, який пропонував ЗУНР не об’єднуватися з Українською державою П. Скоропадського й залишатися П’ємонт, що

підтримує рух України до “повної свободи”. За пропозицією прем’єра розглянуто низку фінансово-господарських питань – випуск внутрішньої воєнної позики, оподаткування маєтків.

На засіданні УНРади за участю урядовців обговорено головні засади нового українського правосуддя, продовжено дискусію про форму українського герба. У другій половині дня урядовці зібралися вже на квартирі К. Левицького, де розглянули план евакуації державних установ. О шостій вечора К. Левицький разом із членами уряду покинув Львів. Голова Державного секретаріату не хотів покидати столицю, але військовики попередили, що вивезуть силою, інакше уряд потрапить у полон. Після короточасного перебування у Золочеві Держсекретаріат осів до кінця грудня в Тернополі. К. Левицький не заперечував, щоб окремі члени уряду, зокрема, С. Баран, О. Барвінський, Я. Литвинович, І. Куровець, А. Чернецький, С. Федак залишилися у Львові.

У Тернополі урядові установи розмістилися у великій будівлі польської гімназії в центрі міста, окремі державні структури неподалік у готелі “Поділля” та інших будинках. Відтак продовжено працю над розробкою закону про вибори до сейму, військової, грошової і земельної реформ, підготовкою злуки з УНР. К. Левицький також продовжив письмові перемовини з представником Польської ліквідаційної комісії у Львові А. Скарбеком щодо можливості припинення кровопролиття у краї.

3 грудня 1918 р. К. Левицький взяв участь в урочистому освяченні 1-го подільського полку УСС Галицької армії, який відбув на фронт. Розроблялися й плани визволення Львова, участі галицької делегації у Паризькій конференції, налагодженні економічних відносин із Чехословаччиною та Угорщиною. Майже три місяці урядовці чекали першої платні за працю.

Наприкінці грудня 1918 р. К. Левицький подав у відставку з посади керівника уряду. Деякі сучасники вважають, що це стало наслідком внутрішньопартійної боротьби в УНДП, зокрема між прихильниками К. Левицького і Є. Петрушевича. Втім, він ще залишався членом УНРади і головою партії. 28 березня 1919 р. К. Левицький виступив перед делегатами 38 повітів на надзвичайному партійному з’їзді у Станиславові з політичним рефератом, в якому підкреслив: “Огляд на соборність українських земель і огляд на оборону Галицької Волости перед ворожим наїздом руководили учасниками Народного з’їзду в змінюванні партійної програми. Маючи на меті обнови нашого сторонництва та примінення його діяльності до сучасних державно-правових відносин, хочемо помагати будові нашої української держави на основах демократизму, поступу та соціальної і політичної справедливості для всього народу... Також не думаємо кидати демагогічними кличами на користь одної суспільної верстви... Вдержання трудової партії яко партії рівноваги серед розбурханих політичних і соціальних пристрастей, надання їй панукраїнського характеру – мета, яку ставили собі автори нової програми і учасники з’їзду”. У новій партійній програмі стверджено, що соборна і незалежна УНР має бути парламентською республікою, де окремим регіонам нададуть право автономних областей; школа мала утримуватися державою і мати міжконфесійний характер. З’їзд відновив випуск газети “Свобода” й несподівано обрав нового голову партії – А. Горбачевського.

У наступні дні К. Левицький переїхав до Кам'янця, а після переходу Галицької армії в стан Добровольчої армії 15 листопада 1919 р. подався до Відня.

5. Міністр закордонних справ

15 липня 1920 р. сформовано третій склад “уряду диктатора”, на цей раз еміграційного. 1 серпня 1920 р. Диктатор ЗУНР Є. Петрушевич призначив К. Левицького “уповноваженим для справ преси і пропаганди”. У січні 1921 р. йому доручено керувати Міністерством закордонних справ. Разом з іншими членами уряду – С. Витвицьким, В. Сінгалевичем, Й. Ганінчаком, – брав участь у написанні низки державно-правових документів, що мали сприяти визнанню ЗУНР на міжнародній арені. Його перу належить урядовий реферат “Політичні арешти і репресії” (1921), в якому він проаналізував передумови і наслідки “атентату молодого українського студента Степана Федака”, що 25 вересня 1921 р. на Ринку у Львові вистрілив у воєводу Грабовського. У вільний час К. Левицький з приємністю укладав німецько-український правничий словник.

Досвідчений політик очолював делегації ЗУНР на міжнародних конференціях в Ризі (1920), Женеві (1921), та був членом делегації в Генуї (1922). Водночас заснував і очолив Комітет політичної еміграції, який об'єднував усіх західноукраїнських політемігрантів у Європі, надавав їм моральну, правову й матеріальну допомогу. Після самоліквідації 1923 р. екзильного уряду К. Левицький повернувся до Львова, щоправда, перед цим як голова ліквідаційної комісії кілька тижнів займався продажем урядових меблів і друкарських машинок, юридичним оформленням передачі залізничних вагонів ЗУНР Чехословаччині.

6. Міжвоєнний період

У міжвоєнні роки К. Левицький входив до Центрального комітету Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО), але головні зусилля зосереджував на сфері національного економічного й культурного життя. Невтомно працював на посадах директора “Центробанку”, голови Союзу українських адвокатів, члена Начальної ради адвокатів Польщі (1935–1939), редактора журналу “Життя і право”. Крім того, написав низку фундаментальних праць з історії українського національно-визвольного руху, насамперед, таких як “Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914 рр.” (1926), “Історія визвольних змагань галицьких українців в часи світової війни 1914–1918 рр.” (1928–1930), “Великий зрив: До історії української державності від березня до листопада 1918 р. на підставі споминів і документів” (1931). Оригінальною є його книга нарисів “Українські політики. Сильвети наших давніх послів і політичних діячів” (1936).

Відразу ж після вступу Червоної армії у Львів 22 вересня 1939 р. К. Левицький, як голова Українського допомогового комітету, прибув до керівництва нової влади з метою встановити стосунки, але за особистим наказом Народного комісара внутрішніх справ УРСР І. Серова був арештований. М. Хрущов негайно доповів про це Й. Сталіну.

Вивезений до Москви 80-літній галицький діяч провів у Луб'янці майже півтора року. Його справою займалися особисто Л. Берія і В. Молотов, які розуміли, що репресії й ув'язнення К. Левицького викличуть різко негативну реакцію українців приєднаного краю. Навесні 1941 р. його звільнили, і він повернувся до Львова. На початку радянсько-німецької війни у Львові, 30 червня 1941 р., заходами бандерівського крила ОУН проголошено утворення Української держави, 6 липня утворено представницький орган – Українську раду сеньйорів (з 24 липня – Українська національна рада) у кількості 45 членів; її головою став К. Левицький, а почесним президентом – митрополит А. Шептицький. Попри утиски й перешкоди з боку німецької окупаційної адміністрації, УНРада захищала інтереси українців, намагалася пом'якшити окупаційний режим. 22 липня 1941 р. за підписом А. Шептицького і К. Левицького Рада сеньйорів надіслала Й. Ріббентропу телеграму протесту проти включення Галичини до Генерального губернаторства, підкресливши, що українці прагнуть “проголошення самостійної Української держави”. К. Левицький неодноразово вів переговори з керівництвом нової влади, зокрема з губернатором, вимагав припинити безпідставні репресії, звільнити ув'язнених українців. У посланні до губернатора дистрикту “Галичина” від 14 жовтня 1941 р. він сміливо наголошував: “Українська Національна Рада репрезентує громадську думку національної ідеї до часу створення Соборної незалежної України”. Але до її розгону німецькою владою К. Левицький не дожив.

Він помер 12 жовтня 1941 р. і був похований у присутності вищого духовенства та численної громадськості Львова на Янівському меморіальному цвинтарі УСС–УГА поруч з генералом Мироном Тарнавським. У надгробному слові владика Йосиф Сліпий, відзначаючи величезні заслуги К. Левицького перед українським суспільством, назвав його “керманичем політичного життя народу до останньої хвилини”.

Література

Андрусак, Т. Г. Кость Левицький – правник і просвітитель / Т. Г. Андрусак // Часопис Київського університету права. – 2017. – № 4. – С. 6–10.

Андрусак Т. Г. Левицький Кость Антонович / Т. Андрусак // Енциклопедія сучасної України. Том 16. Куз – Лев. – К., 2016. – С. 663.

Андрухів І. О. «Адвокатська доба» національного відродження в Галичині / І. Андрухів // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 1999. – № 4. – С. 166–188.

Андрухів І. Кость Левицький: сторінки життя / І. Андрухів. – Івано-Франківськ, 1995. – 258 с.

Андрухів І. Українські правники у національному відродженні Галичини. – Івано-Франківськ, 1996. – 178 с.

Будівничий незалежної України: до 160-річчя від дня народження К. А. Левицького // Календар знаменних і пам'ятних дат. – К., 2019. – № 4. – С. 64–75.

Головченко В. І. Левицький Кость / В. Головченко // Державні, політичні та громадські діячі України: політичні портрети. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2002. – С. 316–317.

Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Ілюстрована історія / гол. ред. М. Кугутяк. – Львів; Івано-Франківськ, 2008. – 233 с.

Кіндюк, Б. В. Компаративний аналіз проектів Конституції Кость Левицького та Станіслава Дністрянського / Б. В. Кіндюк // Право України. - 2018. – № 7. – С. 232– 245.

Кіндюк, Б. В. Основні напрями правотворчої діяльності Костя Левицького / Б. В. Кіндюк // Право України. – 2019. – № 6. – С. 157– 174.

Кость Левицький: "Ми повинні вибрати на політиків сам цвіт нашої інтелігенції" // Зовнішні справи. – 2014. – № 10. – С. 57.

Левицький Кость (18.11.1859-12.11.1941) // Довідник з історії України (А –Я) : посібн. для серед. загальноосв. навч. закл. / за заг. ред. І Підкови, Р. Шуста. – К.: Генеза, 2001. - С. 397-398.

Литвин М. Історія ЗУНР / М. Литвин, К. Науменко. – Львів, 1995. – 345 с.

Павлюк О. Боротьба України за незалежність і політика США (1917–1923) / О Павлюк. – К., 1996. – 203 с.

"Перед тобою, український народ, відчиняється сонячний шлях до світлої народної будучини" (Костянтин Антонович Левицький) // Солдатенко В. Ф. Проект "Україна". 1917-1920 рр. Постаті. – Кіровоград, 2013. – С. 326–331.

Райківський, І. Кость Левицький – видатний український діяч / І. Райківський // Історія України. – 2012. – № 9-10. – С. 24-28.

Електронні ресурси

Андрусак Т. Г. Левицький Кость Антонович [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України : том (Україна-Українці) : кн. 6 : Інститут історії України НАН України : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Київ, 2016. – Режим доступу:http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Levitsky_K_A/ (дата звернення 17.10.2019). – Назва з екрана

День в історії – народився перший прем'єр-міністр ЗУНР Кость Левицький [Електронний ресурс] // Galinfo : [сайт]. – Текст. і граф. дані. [Б. м], 2005-2018. – Режим доступу:https://galinfo.com.ua/news/den_v_istorii__narodyvsvya_pershyu_premierministr_zunr_kost_levytskyu_300743.html

(дата звернення 25.10.2019). – Назва з екрана

Добош Г. Один із «апостолів Галичини» - доктор Кость Левицький [Електронний ресурс] // Радіо свобода :[сайт]. – Текст. і граф. дані. – Київ, 2009. – Режим доступу:<https://www.radiosvoboda.org/a/1881131.html> (дата звернення 25.10.2019). – Назва з екрана

Кость Антонович Левицький [Електронний ресурс] // Український інститут національної пам'яті : [офіційний веб-сайт УІНП]. – Текст. і граф. дані. – Київ, 2019. – Режим доступу:<http://www.memory.gov.ua/publication/kost-antonovich-levitskii/> (дата звернення 03.10.2019). – Назва з екрана

Кость Антонович Левицький (18 листопада 1859 – 12 листопада 1941) – найвизначніший політичний діяч Галичини кінця 19 століття – першої половини 20 століття [Електронний ресурс] // Реферати-Освіта.UA : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Київ. – 2011. – Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/politolog/16863/> (дата звернення 08.09.2019). – Назва з екрана.

Кость Левицький «Великий зрив» [Електронний ресурс] // Zbruc.eu : [сайт]. – Текст. і граф. дані. [Б. м], 2019. – Режим доступу: <https://zbruc.eu/node/84403> (дата звернення 25.10.2019). – Назва з екрана

Кульчицька М. О. Кость Левицький – політичний діяч Західноукраїнської Народної Республіки [Електронний ресурс] // Актуальна юриспруденція : юридичні науково-практичні інтернет-конференції : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Тернопіль, 2013. – Режим доступу: http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=684%3A061213-09&catid=90%3A7-1213&Itemid=110&lang=en (дата звернення 25.10.2019). – Назва з екрана

Левицький Кость (1859-1941) [Електронний ресурс] // Електронна бібліотека України : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Київ. – Режим доступу: <https://uateka.com/uk/article/personality/politics/405> (дата звернення 25.10.2019). – Назва з екрана

Левицький Кость на посаді керівника уряду ЗУНР. Реферат [Електронний ресурс] // Політологія [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Київ, 2011. – Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/politolog/16863/> (дата звернення 25.10.2019). – Назва з екрана

Правник і просвітитель

До 160-річчя від дня народження Кость Левицького

Бібліографічне досьє

Упорядник:

Карпінська Надія Лазарівна

Редактор

С. В. Сичова

Комп'ютерний набір

Н. Л. Карпінська

Комп'ютерна верстка

О. Є. Пугачов

Відповідальна за випуск

С. В. Сичова

Підписано до друку 17.11.2019 стор. Тираж 3 прим.
Обласна бібліотека для юнацтва імені Олеся Гончара
36039, м. Полтава, вул. Олеся Гончара, 25 а
[http:// libgonchar.org](http://libgonchar.org) Е-mail: pobugonchara@ukr.net